

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií

PROTOKOL O HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(Posudek oponenta)

Práci předložil(a) student(ka): **Tereza Novotná**

Název práce: **Vliv stavby Berlínské zdi na trh práce v Západním Berlíně**

Oponoval (u externích oponentů uveďte též adresu a funkci v rámci instituce):

PhDr. Michal Dimitrov, Ph.D.

1. OBSAH A CÍL PRÁCE (stručná informace o práci, formulace cíle):

Bakalářská práce Terezy Novotné se zabývá tématem, které získává ve světle ekonomických dopadů pandemie nemoci Covid-19 na zvláštní zajímavosti; jistě by bylo možné najít v otázce efektivního řešení nečekaného a šokujícího poškození trhu práce při srovnání se situací v Západním Berlíně po 13. srpnu 1961 podnětné paralely (samozřejmě při zohlednění množství rozdílů v příčinách, rozsahu, dopadech apod.).

Autorka v úvodu upřesňuje, že se v klíčové kapitole práce bude věnovat převážně období 1961–1964, což je – i s ohledem na rozsah bakalářské práce – relevantní. Přesto by stálo za to uvést chronologické vymezení práce přímo v jejím názvu. Je otázkou, zda lze na základě hodnocení tohoto relativně krátkého období přesvědčivě vyargumentovat závěry, ke kterým autorka dochází (podrobněji viz níže). V úvodu autorka formuluje dvě relevantní deskriptivní výzkumné otázky: „*Jak stavba Berlínské zdi ovlivnila pracovní trh v Západním Berlíně a jak vypadala následná politicko-ekonomická opatření ke zlepšení poměrů na trhu práce?*“ (str. 1) Dále představuje hypotézu (kterou v závěru práce podobnými slovy potvrzuje): (...) „*právě vysoká nezaměstnanost paradoxně pomohla a podařilo se obsadit i hůře placené pozice*“ (...), přičemž „*impuls pro tamější ekonomiku pak vyslala především spolková vláda, která ze svého rozpočtu uvolnila dostatek finančních prostředků*“ (...), takže „*stavba Berlínské zdi se tak zcela mimo očekávání stala oním spouštěčem, díky kterému se Západní Berlín konečně dokázal oprostít od krize, která zde vládla celé poválečné období. Nic tak nebránilo tomu, aby se ze zatracovaného ostrova uprostřed Německé demokratické republiky v krátké době stala perla dávající na odiv možnosti a schopnosti kapitalismu.*“ (str. 2)

2. VĚCNÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, argumentace, logická struktura, teoretické a metodologické ukotvení, práce s prameny a literaturou, vhodnost příloh apod.):

Novotná předkládá k obhajobě text, který celkově náročností a kvalitou věcného zpracování splňuje nároky bakalářské práce. Text má logickou strukturu a je ve své hlavní části zdařilou historickou syntézou na základě dostatečně reprezentativní sekundární literatury k tématu. Téma práce autorka poměrně přesvědčivě ukotvuje do širšího kontextu berlínských dějin po druhé světové válce a představuje nejenom význam pendlerů z východního Berlína v jednotlivých odvětvích ekonomiky Západního Berlína, ale i různé formy pomoci západoberlínskému hospodářství po stavbě Berlínské zdi ze strany senátu i spolku, přičemž se nesoustředí pouze na cíle opatření, ale snaží se představit také jejich účinky na pracovní trh.

Z hlediska teoretického a metodologického základu toho finální text mohl nabídnout více než jen stručné představení dvou možných konceptů rychlého řešení situace po stavbě Berlínské zdi (attentismus vs. bezodkladná reakce), které autorka s odkazem na publikaci K. L. Shella z roku 1965 uvádí v kapitole 3.1, ovšem do větší hloubky je z ekonomického hlediska neanalyzuje a dále nepoužívá. Při hodnocení řešení vlivu stavby Berlínské zdi na trh práce v Západním Berlíně se autorka opírá zejména o vývoj demografických ukazatelů (vlivu migrace na počet obyvatel města), míry nezaměstnanosti, hrubého domácího produktu a podílu spolkové pomoci v rozpočtu Západního Berlína v letech 1961–1964 (s přihlédnutím k předchozímu vývoji) a na jejich základě dochází k hlavnímu závěru své práce: „*Právě stavba Berlínské zdi bývá často vnímána negativně, avšak z dlouhodobého hlediska znamenala pro hospodářství onu kýženou jiskru, díky které se podařilo znovunastartovat západoberlínskou ekonomiku. A to dokonce s takovým úspěchem, že se z města zakrátko stala chlouba Spolkové republiky Německo.*“ (str. 40) Tuto argumentaci v závěru (stejně jako metaforický obrat o „*perle dávající na odiv možnosti a schopnosti kapitalismu*“, str. 1) považuji za poněkud diskutabilní, a proto k ní směřuji otázky k vysvětlení při obhajobě práce (bod 5).

3. FORMÁLNÍ A JAZYKOVÉ ZPRACOVÁNÍ (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, formální náležitosti práce apod.):

Autorka v úvodu vysvětluje základní pojmy. Zde působí poněkud překvapivě, že rezignuje na přesný překlad klíčových pojmů *West-Grenzgänger* a *Ost-Grenzgänger* a v práci je užívá v němčině s tím, že tato slova nemají „v češtině jedno či dvouslovný ekvivalent“ (str. 15), i když by jistě šlo uvažovat např. o dvouslovných termínech *východoněmečtí*, resp. *západoněmečtí pendleři* (s upřesněním, že určující je místo bydliště, nikoliv místo výkonu povolání – k tomu níže doplňující otázka k obhajobě). Na str. 30 naopak rovnou používá české překlady: *Německý institut pro hospodářský výzkum*, *Úřad místní správy* (???) či *berlínská Průmyslová a obchodní komora*, aniž uvádí původní název v němčině. Při ilustrativní vzpomínce Berlíňana Wilfreda Richtera zase Novotná nejprve v hlavním textu cituje celý text v němčině a pak v závorce nabízí spíše než překlad parafrázi (str. 27). Z hlediska práce s překladem tak práce v některých případech působí trochu nesourodě.

Práce má velmi vysokou stylistickou úroveň. Gramatické chyby a překlepy jsou ojedinělé a v normě. Užití citační normy je rovněž v pořádku. V několika případech autorka sahá k obrátům, které nepůsobí příliš logicky, např. na str. 1. „*Berlíňané se tak stali přímými svědky, kteří měli možnost v živém přenosu porovnávat různé přístupy a sledovat výhody či nevýhody obou systémů.*“ (Byli spíše než svědky účastníky, a rozhodně se tedy nejednalo o diváky nějakého přenosu v reálném čase...) Na celkovém pozitivním dojmu z formálního a jazykového zpracování práce to ale nic nemění. Práce obsahuje také několik reprodukováných grafů a tabulek, které vhodně doprovázejí text.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkový dojem z bakalářské práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek, naplnění cíle apod.):

Bakalářská práce Terezy Novotné je celkově zdařilá, i když by zasloužila lepší teoretické a metodologické ukotvení, které by primárně historické studii na ekonomické téma pomohlo k přesvědčivější argumentaci v závěru. Autorka nicméně na základě sekundární literatury vytvořila povedený a v rámci rozsahu i zdařile plastický a čtivý obraz krátkodobého vlivu stavby Berlínské zdi (resp. následné reakce západoněmeckých aktérů) na trh práce v Západním Berlíně. Nabízí se však otázka, zda by – i v omezeném rozsahu bakalářské práce – nebylo vzhledem k historickému odstupu a již mnohaleté faktické neexistenci Berlínské zdi účelné alespoň stručně v závěru nabídnout dílčí hodnocení vlivu Berlínské zdi na trh práce v Západním Berlíně až do jejího pádu v listopadu 1989. Možná by to totiž vedlo k jinému pohledu při hodnocení autorky.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):

1. Autorka rezignuje na překlad pojmů *West-Grenzgänger* (resp. *Ost-Grenzgänger*) na základě argumentu, že tato slova nemají „v češtině jedno či dvouslovný ekvivalent“. Proč nezavedla např. pojem „*východoněmečtí pendleři*“, „*pendleři z NDR*“, *pendleři z východního Berlína*“ nebo „*pendleři pracující v Západním Berlíně*“? I německý termín je z jazykového hlediska trochu „násilnou“ složeninou ze tří slov, takže nelze předpokládat, že se podaří najít v jiném jazyce jedno či dvouslovný ekvivalentní překlad. Součástí vědecké práce by přitom měla být ambice autora zavést termín v jazyce, ve kterém je práce předkládaná. A související otázka: skutečně se dosud nikdo o zavedení vhodného překladu pojmu v českém jazyce nepokusil?
2. Hlavní závěr práce autorky zní: „*Právě stavba Berlínské zdi bývá často vnímána negativně, avšak z dlouhodobého hlediska znamenala pro hospodářství onu kýženou jiskru, díky které se podařilo znovunastartovat západoberlínskou ekonomiku. A to dokonce s takovým úspěchem, že se z města zakrátko stala chloubou Spolkové republiky Německo.*“ (str. 40) Autorka přitom druhou část tvrzení o žádné přesvědčivé ukazatele neopírá. Navíc na různých místech práce uvádí (a podporuje to i převzatými grafy a tabulkami), že západoberlínské hospodářství sice se zpožděním oproti ostatním spolkovým zemím, ale přeci jen v letech předcházejících stavbě Berlínské zdi vykazovalo příznivé ekonomické ukazatele, zejména na str. 12–13: „*V letech 1959 a 1960 Západní Berlín dokonce vykázal vyšší hospodářský růst než západní Německo, což se projevilo i v poklesu míry nezaměstnanosti.*“ (...) „*Co se týká životního standardu a výše mezd, oba tyto ukazatele se postupně dorovnávaly údajům v industriálních městech v západním Německu a těsně před stavbou zdi Západní Berlín v tomto ohledu jen mírně zaostával.*“ Na základě těchto tvrzení se v souvislosti se závěrem práce nabízí několik otázek:

Jak by se dále vyvíjela ekonomika a trh práce v Západním Berlíně, pokud by ke stavbě Berlínské zdi nedošlo? Přemýšlela autorka při formulování svého závěru o této alternativě? Skutečně stavba Berlínské zdi (resp. přesněji reakce západoněmeckých aktérů na ni) byla „*kýženou jiskrou, díky které se podařilo nastartovat západoberlínskou ekonomiku, (...) že se z města zakrátko stala chloubou Spolkové republiky Německo*“? Obstojí toto tvrzení o „*chloubě*“ také ve světle toho, že se ještě zvýšila již před rokem 1961 významná, neřku-li existenciální závislost Západního Berlína na subvencích ze strany spolku resp. dalších spolkových zemí (z přibližně 33 % na 44 %, jak autorka uvádí), ovšem ani to neznamenalo vrchol závislosti na transferech, ke kterému došlo až od konce 70. let (přes 50 % až do konce 80. let, jak vyplývá i z grafu na str. 36)? Je tedy sice pravda, že se Západní Berlín po stavbě Berlínské zdi dokázal vyhnout katastrofickým demografickým a ekonomickým scénářům a za pomoci obrovských finančních injekcí se stal nejprůmyslovějším městem SRN s vysokou poptávkou po pracovní síle, ovšem bylo to především ve vysoce dotovaných (a tedy strukturálně potenciálně velmi nestabilních a nerentabilních) odvětvích s relativně nízkou přidanou hodnotou – do města tak sice migrovalo za prací (a také studiem) mnoho lidí a počet obyvatel rostl, ovšem velkou část představovali cca od roku 1965 tzv. gastarbeiteri (z Turecka, Jugoslávie, Řecka a dalších zemí) s nízkou kvalifikací. Nebylo by tedy vhodnější provést takto silné hodnocení efektů opatření SRN na stavbu Berlínské zdi v dlouhodobějším než tříletém horizontu s přihlédnutím k tomu, do jakých oblastí ekonomiky pomoc směřovala a jestli tato opatření nebyla efektivní právě pouze v onom krátkodobém horizontu v ukazatelích, které autorka sledovala?

6. DOPORUČENÍ / NEDOPORUČENÍ K OBHAJOBĚ A NAVRHOVANÁ ZNÁMKA

Bakalářskou práci Terezy Novotné doporučuji k obhajobě a navrhuji ji ohodnotit známkou C – very good.

Důležité: Posudky se již **neukládají** v tzv. archivním formátu PDF. Slovní označení známek A až F je následovně:

- A - výborně - excellent
- B - výborně - excellent
- C - velmi dobře - very good
- D - velmi dobře - very good
- E - dobře - good
- F - neprospěl/a - fail

Datum: 9. 6. 2020

Podpis:

Michael Dmítro

Pozn.: Hodnocení píše k jednotlivým bodům, pokud nepíšete v textovém editoru, použijte při nedostatku místa zadní stranu nebo příložený list. V hodnocení práce se pokuste oddělit ty její nedostatky, které jsou, podle vašeho mínění, obhajobou neodstranitelné (např. chybí kritické zhodnocení pramenů a literatury), od těch věcí, které student může dobrou obhajobou napravit; poměr těchto dvou položek berte prosím v úvahu při stanovení konečné známky.